

המחיר הגבוה של הוויתור על תורת התמרון המערכתי בצה"ל

מעליונות טקטית להחמצה אסטרטגית: הפער בין יכולות צה"ל
לבין אופן הפעלתן

ד"ר יצחק קליין | דצמבר 2025

(תצלום: Gal Rotem/Shutterstock)

עיקרי הדברים

- למרות עליונות טקטית ומבצעית, צה"ל נכשל בהשגת הכרעה אסטרטגית מול חיזבאללה וחמאס.
- הסיבה המרכזית לכישלון היא הזנחת תורת התמרון המבצעי והישענות יתר על אש, מודיעין ופעולות מיוחדות.
- ללא השמדת כוחות האויב ותפיסת השטח שעליו הם נשענים, לא ניתן להשיג יעדים אסטרטגיים או מדיניים.
- בלבנון הוחמצה הזדמנות נדירה לנצל הישגים מודיעיניים ואוויריים להכרעת חיזבאללה באמצעות תמרון קרקעי.

- בעזה ניהל צה"ל מלחמה ממושכת וחסרת הכרעה, שאיפשרה לחמאס להשתקם ולשוב לשלטון בשטח.
- כיבוש זמני, פשיטות חוזרות והימנעות משליטה מתמשכת בשטח מייצרים יתרון מתמשך לארגוני טרור.
- חידוש ההכרעה מחייב חזרה לדוקטרינה של תמרון קרקעי יוזם, מהיר ומכריע כחוליה מקשרת בין הצבא למדיניות.

מבוא

כשנתיים לאחר פרוץ המלחמה בין ישראל לבין ארגוני הפרוקסי של איראן בלבנון ובעזה, תוצאות הלחימה בשתי החזיתות אינן משביעות רצון מבחינתה של ישראל. בלבנון הצליחו חיל האוויר והמודיעין הישראלי לנטרל את האיום האסטרטגי הנובע ממערכת הטילים של חיזבאללה, אך כוחות היבשה של הארגון נותרו על כנם ומסכלים כל ניסיון לפרק אותם מנשקם. בעזה ספג צה"ל כישלון של ממש – למרות שנתיים של לחימה, חמאס נותר הכוח הצבאי והפוליטי השליט בעזה.

סיבה מרכזית לתוצאות בלתי-מספקות אלו היא ליקויי התפקוד של כוחות היבשה, אשר הזניחו את תורת התמרון המבצעי. תמרון מבצעי עוסק בשימוש בכוחות קרקע, בסיוע זרועות צבאיות נוספות, להשמדת כל המערך האסטרטגי של האויב, תוך תפיסת השטח שעליו הוא מתבסס.¹ תמרון מבצעי מספק את הקשר הקריטי שבין שדה-הקרב לבין השגת היעדים האסטרטגיים ואף המדיניים של המלחמה. ללא שליטה בתורת התמרון המבצעי, להלכה ולמעשה, השגת יעדים אלו היא בלתי-אפשרית.

תוצאות הלחימה בלבנון ובעזה והסיבה המרכזית לכשלונה עשויות לעורר עניין מיוחד במצרים – המעצמה היחידה שביכולתה כעת ליזום מבצע קרקעי התקפי נגד ישראל.

העקרונות המבצעיים שישראל זנחה

קיימים עקרונות-יסוד מבצעיים, וצבא המתעלם מהם מסתכן בתבוסה. נציין כאן חמישה מהם, אשר רלוונטיים במיוחד למקרה הישראלי:

1. יעד הלחימה הוא השמדת כוחות האויב – המטרה של פעילות צבאית היא להשמיד את כוחות האויב בכל עמדה שהוא מתייצב בה ובכל מקום שהוא מנסה להגיע אליו. ייתכן שיחס הכוחות בין כוחותינו לכוחות האויב הופך את השמדתו למשימה שמעבר ליכולתנו, אך היעד המבצעי הבסיסי הוא השמדה מרבית של כוחותיו,² מתוך תובנה שכל כוח שייוותר לו ישמש לסיכול מטרותינו. תמרון מבצעי הוא אומנות השגת הישגים אסטרטגיים מרביים.

1 מטרות נייר זה אינה לספק מבוא לשיטות עדכניות של תמרון מבצעי, אלא להדגיש את הקשר ההדוק שבין שליטה בתמרון מבצעי לבין האפשרות להשיג הישגים אסטרטגיים ומדיניים משמעותיים במלחמה. למי שמבקש ללמוד על שיטות התמרון המבצעי בתקופה המודרנית, הדרך הטובה ביותר היא לעיין בהיסטוריה של המבצעים הצבאיים של ויליאם טי' שרמן, היינץ גודריאן, גאורגי ז'וקוב, היסאיצ'י טראוצ'י ודגלס מקארטור, ובמגננה – רוברט א' לי וולטר מודל.

2 לא תמיד היעד של מלחמה הוא השמדה מרבית של האויב, אך מלחמות העוסקות בזוטות שאינן מצדיקות מאמץ אסטרטגי מרבי אינן מאפיינות התנגשויות אסטרטגיות שבהן מטרת הלחימה היא השמדת קיומו המדיני או הפיזי של היריב. במלחמות כאלה אסור להפעיל פחות מהכוח המרבי האפשרי. לפעמים, כגון במקרה של הצבא הגרמני בשנת 1945, אפשר להשמיד את הכוח הצבאי של האויב בצורה מוחלטת עלידי הרג או שבי. עם זאת,

2. אם מטרת המלחמה היא השמדת כוח האויב ויצירת מציאות אסטרטגית חדשה מולו, הכלי העיקרי שיש להשתמש בו הוא כוחות היבשה. במרוצת שני העשורים האחרונים ניהלו חיל האוויר הישראלי, כוחות סייבר וטכנולוגיה וכן יחידות מיוחדות מבצעים מבריקים רבים מעבר לקווי האויב בלבנון, בסוריה ובמקומות מרוחקים יותר. פעולות אלו פגעו באויבי ישראל ועיכבו את מימוש תוכניותיהם, אך לא השמידו את כוחותיהם או מנעו אותם מלהתעצם. שום דבר שעשתה ישראל באמצעים אלו לא הכריע.

3. יש לתפוס את השטח שכוחות האויב תלויים בו – אומנות התמרון המבצעי מבוססת על זיהוי השטח שהאויב חייב להחזיק בו על-מנת לשרוד ולהילחם, ולקחתו ממנו. ברמה הפשוטה ביותר, פעולה לתפיסת השטח שהאויב עומד עליו או נתלה בו מכריחה אותו להילחם, ואולי להישמד. בדרך-כלל השמדת האויב אינה אפשרית עד שתופסים את השטח שבו הוא בחר להתבסס.³

מעבר לחשיבות הצבאית הישירה של השטח, תפיסה של שטח או אזור שחיוניים לאויב – לאויב כישות מדינית, ולא רק צבאית – היא המפתח להשגת פתרון מדיני ובטחוני משביע רצון לאחר המלחמה.

4. הזמן יקר-ערך! לכל משימה יש לקצוב זמן יעד, ורצוי שהוא יהיה מצומצם ככל האפשר – הצד שיכול להעריך את מצב הלחימה בזמן קצר יותר, לקבל החלטות מהר יותר ולהוציא אותן לפועל בזריזות נהנה מיתרון משמעותי. כל דבר שכוח צבאי עושה צריך להיעשות בטווח הזמן הקצר ביותר, כי זמן שבזבז או קצב איטי מדי נהפכים למשאב של האויב ומקנים לו אפשרות להגיב, להתאושש ואף להקדים מכה.⁴ ברמת ניתוח גבוהה יותר, המלחמה מטילה עומס כבד על הצבא ועל החברה התומכת בו. הזמן עד להשגת מטרות המלחמה הוא משאב מתכלה מבחינה חברתית, מבחינה צבאית ומבחינה דיפלומטית.

5. יוזמה, גמישות ונכונות ליטול סיכונים מחושבים – ליבת התמרון המבצעי היא הימנעות מלעשות את מה שהאויב מצפה שייעשה וערעור האסטרטגיה שלו על-ידי תקיפה היכן שהוא חלש. לפיכך מרכיב מרכזי של תמרון מבצעי הוא חתירה להפתיע את האויב, לתקוף אותו בדרכים שהוא אינו מצפה להן. תמרון מבצעי מחייב אם כן יוזמה, גמישות ונכונות לקבל החלטות בלחץ זמן ותוך נטילת סיכונים מחושבים. לשם כך חובה לפתח מיומנויות אלו אצל מפקדים וחיילים ולאמן אותם בהפעלתן; אין די ברישומן בחוברות הדרכה.

שימוש נבון בתמרון מבצעי אינו שולל את השימוש בכלים נוספים, לרבות כוח אווירי, אמצעים טכנולוגיים, מודיעין, מבצעים מיוחדים וכדומה. אפשר לנצל אמצעים אלו גם באופן עצמאי, ללא

קלאוזוויץ טבע את המושג השימושי "שיא הניצחון" ("The Culminating Point of Victory," Carl von Clausewitz, in "On Victory and Defeat," *ON WAR* 566 (Michael Howard & Peter Paret eds., 1989)), המציין את מידת הניצחון הקרבית שביכולתנו לשאוף אליה מבלי לסכן את עצם נצחוננו, לא כל שכן את עצם קיומנו.

3 אין הכרח לנהל את המערכה העיקרית על שטח זה, אך יש לסמנו כיעד אסטרטגי שהתמרון המבצעי אמור להוביל לתפיסתו.

4 משפטים קצרים אלו מנסים לסכם את תובנת מעגל ה-OODA של קולונל ג'ון בויד (John Boyd). המעגל מוצג לעיתים קרובות בצורה פשטנית כמעגל של ארבעה שלבים – צפייה-התמצאות-החלטה-ביצוע – אשר יש לשאוף לסיימו בזמן הקצר ביותר ומהר יותר מהאויב. כל זה נכון, אבל חסר. הגורם הקריטי הוא דיוק ועומק בהבנת המצב בשלב ההתמצאות – הבנת המצב האסטרטגי חייבת להיות טובה מזו של האויב. התוצאות הטובות ביותר של "תהליך בויד" מושגות כאשר צד אחד מביא לשדה הקרב המשגה מבצעית שהצד האחר טרם השיג. דוגמאות לכך הן ה"בליצקריג" הגרמני בשנת 1940, כאשר הצבא הצרפתי היה תקוע עדיין במושגי שדה הקרב של 1917, או תורתו של מאו דזה-דונג על מלחמת גרילה. מקורות טובים לתאוריה של ג'ון בויד הם, FRANS P.B. OSINGA, SCIENCE, STRATEGY AND WAR: THE STRATEGIC THEORY OF JOHN BOYD (2007); GRANT T. HAMMOND, THE MIND OF WAR: JOHN BOYD AND AMERICAN SECURITY (2001).

קשר ישיר למבצע קרקעי. עם זאת, אמצעים אלו לא ישיגו בדרך-כלל הכרעה אלא אם כן ישתמשו בהם כדי ללוות את מאמצייהם של כוחות היבשה להשיג את המטרות המבצעיות.

חסרונות מבצעים של ישראל במלחמה

במרוצת שנתיים של לחימה הפגין הפיקוד הבכיר של צה"ל חוסר מודעות לעקרונות המבצעים שנמנו לעיל. בעקבות זאת ויתרה ישראל על האפשרות להשיג הכרעות אסטרטגיות ומדיניות במלחמה.⁵

1. ויתור על הכרעה מול חיזבאללה בלבנון – התקיפה הישראלית על חיזבאללה החלה ב-17–18 בספטמבר 2024 עם "מבצע הביפרים", המפורסם, אשר הרג עשרות וגרם נכות לאלפים מקרב שורות חיזבאללה, ביניהם דמויות-מפתח. פיקוד השדה של חיזבאללה התפרק לזמן-מה בתקופה שהייתה קריטית מבחינה אסטרטגית. בעקבות המבצע ביצע חיל האוויר הישראלי אלפי גיחות תקיפה שהשמידו חלק ניכר ממאגר הטילים של חיזבאללה, וחיסל את הפיקוד העליון של כוח רדואן – כוח העילית ההתקפי של הארגון. חיזבאללה טרם שחזר את היכולת להוציא לפועל מתקפת טילים מסיבית על ישראל בקנה-מידה שיכול לשבש את תשתיות העורף האזרחיות של ישראל. תוך שבועות מספר הפכה ישראל את מערך הטילים והרקטות של חיזבאללה מאיום אסטרטגי על המדינה למטרד, אם כי משמעותי.

כוחות היבשה של ישראל לא הפגינו את התפקוד המבריק של חילות המודיעין, הכוחות המיוחדים וחיל האוויר. הפיקוד העליון של צה"ל הפעיל את כוחות היבשה ללא מעוף או חזון, כנראה ללא כל מודעות לפוטנציאל שיצרה המתקפה של המודיעין וחיל האוויר על חיזבאללה לפגיעה בכל מערך הכוחות של הארגון.

לחימת היבשה התנהלה באיטיות נוראה. המתקפה היבשתית החלה רק ב-30 בספטמבר, כמעט שבועיים לאחר מבצע הביפרים וכעשרה ימים לאחר עריפת הפיקוד של כוח רדואן. צה"ל הגביל את פעילותו הקרקעית לאזור הגבול עם לבנון, ולרוב לא חדר מעבר לחמישה קילומטרים מהגבול הבין-לאומי. צה"ל אכן הצליח לחשוף ולהשמיד את התשתית הענפה שהכין חיזבאללה לקראת נסיון פלישה לישראל, ולקח שלל כמויות נשק משמעותיות. עם זאת, כוחות היבשה לא נקטו פעולות למיגור הכוח הרקטי של חיזבאללה, אשר המשיך להמטיר אש על יישובי ישראל ממרחק קילומטרים ספורים מהאזורים שבהם פעל צה"ל, ואף לא פעלו נגד עיקר כוח היבשה שהגן עליהם.⁶ כתוצאה מכך, אף שכוחות היבשה של חיזבאללה סבלו מחוסר ארגון וממורל ירוד בתקופת הלחימה, עם הזמן הם התאוששו.

צה"ל הפעיל אם כן בלבנון שתי מערכות צבאיות נפרדות ומנותקות זו מזו: מתקפה מבריקה של כוחות המודיעין וחיל האוויר, מחד גיסא, ומתקפה קרקעית מוגבלת וחסרת מעוף בקילומטרים הספורים שליד הגבול, מאידך גיסא. שתי המערכות לא אוחדו לחזון מבצעי ואסטרטגי משולב. כתוצאה מכך איבד צה"ל את האפשרות לנצל את הפעילות המבריקה של המודיעין וחיל האוויר בפתח הלחימה כדי להשמיד את כל מערך ההגנה הקרקעית של חיזבאללה, לתפוס את השטחים

5 ראו חנן שי "המהפכה במדיניות ההגנה הלאומית שגרמה לתבוסת צה"ל ב-7 באוקטובר" (נייר עמדה, מכון משגב לביטחון לאומי 9.10.2024).

6 נמסר למחבר על-ידי נוכחים בתדרוך שנערך למפקדי מילואים ערב הפלישה הקרקעית ללבנון (30.9.2024).

שעליהם התבססו כוחותיו וליצור ניצחון מכריע. ההזדמנויות שהפתיחה המבריקה של המערכה פתחה לפני צה"ל בוזבזו לריק. ישראל קיוותה כי המכות שהיא הפליאה בחיזבאללה ייצרו אפשרות לממשלת לבנון לפרק את הארגון ממשקו, אך היות שליבת כוח היבשה של ארגון הטרור נותרה על כנה, תקווה זו לא התממשה. בעת כתיבת שורות אלו חיזבאללה משקם את כוחו ואת מעמדו הפוליטי בלבנון למצבם טרם פרוץ המלחמה.

2. אי-הבסת חמאס – במהלך הלחימה בעזה עקר צה"ל את רוב תושבי עזה מבתיים ופגע ברבבות, ביניהם מספר גבוה מאוד של לוחמי חמאס. למרות זאת, לאחר שנתיים של מלחמה, צה"ל לא הצליח להשמיד את הכוח הלוחם של חמאס. מיד עם סיום השלב הפעיל של הלחימה חמאס השליט שוב את מרותו על אותו חלק של עזה שכוחות צה"ל אינם נוכחים בו. כמו חיזבאללה בלבנון, חמאס מנצל את הפסקת האש בעזה כדי לשקם את כוחו הצבאי.

עד לינואר 2025 היה אפשר לתלות את חוסר היכולת של צה"ל להכריע במגבלות שהטיל ממשל ביידן על ישראל, אך תירוץ זה לא עמד עוד לצה"ל בחודשים שמיד אחרי השבעתו של ממשל טראמפ בארה"ב. על צה"ל היה לנסות להשיג את יעדי האסטרטגיים מול חמאס בתקופת הזמן הקצרה ביותר האפשרית לאחר כינון ממשל טראמפ. המפתח לניצחון על חמאס היה להפריד את ארגון הטרור מה"חמצן" הלוגיסטי שאפשר לו לתפקד ולהטיל את מוראו על אוכלוסיית הבלתי-חמושים בעזה. אך במרוצת הלחימה לא ניסה צה"ל להפריד את חמאס ממקורות האספקה שלו. כדי לעשות זאת היה צה"ל צריך לרכז את אוכלוסיית הבלתי-חמושים באזורים מוגנים המבודדים מלוחמי חמאס, כך שהסיוע האזרחי המחולק לראשונים לא יגיע לאחרונים. שנית, היה על צה"ל לאמץ את הכלל המבצעי השלישי שהוזכר לעיל: לסלק את חמאס בהדרגה ולצמיחות מכל שטח עזה – הן מהאזורים שבהם מרוכזים בלתי-לוחמים והן מכל שאר האזורים, עד שלא ייוותרו לארגון אזורי מקלט על הקרקע או מתחתיה.

חוסר ההבנה של צה"ל שחשוב לסיים מהלכים צבאיים במהירות היה ברור מאוד בלחימה בעזה. מבצע שהיה אפשר לסיימו בתוך שלושה עד שישה חודשים, אילו נעשה בצורה נכונה, לא הושלם במשך שנתיים של לחימה. צה"ל סירב (עד לחודשים האחרונים של הלחימה) ליטול אחריות לניהול חלוקת הסיוע לאוכלוסייה הבלתי-חמושה. במקום זאת דווקא צה"ל הגביל את שהייתו לאזורים מוגדרים בתוך הרצועה, ויצא מהם כדי לערוך פשיטות נגד ריכוזי חמאס. מובן שחמאס חזר לתפוס כל שטח שצה"ל נטש, כך שצה"ל נאלץ להילחם (ולספוג אבדות) באותם אזורים שוב ושוב ושוב.

הלחימה בלבנון ובעזה, הן בתקופה הנוכחית והן בתקופת מלחמת לבנון השנייה בשנים 1982-1984, מדגימה את מה שאפשר לראות בו עקרון-יסוד מבצעי שישי, אשר רלוונטי ללחימה נגד צבאות טרור המבוססים באוכלוסייה מקומית. בלשונו של מאו דזה-דונג בספרו "על מלחמת גרילה", אוכלוסיות אלו מהוות את ה"ים" שבו כוחות האויב "שוחים". אם בתחילת הלחימה צבאות אלו יכולים להילחם ככוחות צבאיים סדירים, בהמשך הם יכולים לעבור לדפוס הפעולה שתיאר מאו בספרו. לכן בטווח הארוך המשמעות של כיבוש שטח מוגבלת כל עוד אוכלוסייה עוינת נשארת במקום ומוכנה לתמוך במלחמת גרילה נגד הכובש. יש צורך מבצעי לסלק את האוכלוסייה לאזורים שמחוץ לזירת הלחימה, ולהתמיד בכך לאורך זמן, תוך יצירת מרחב ביטחון שבו אין נוכחות לא לכוחות האויב ולא לאוכלוסייה עוינת.

צה"ל גרם להנעת מיליוני בלתי-חמושים מרוב חלקי עזה ומדרום לבנון, אך לא ניסה למנוע את שיבת האוכלוסייה לאזורים הללו. בלבנון נטשה האוכלוסייה האזרחית את דרום המדינה בעקבות הפצצות חיל האוויר, אך שבה אל רובו עם ההכרזה על הפסקת האש. הן בעזה והן בלבנון שלטו כוחות צה"ל לכל-היותר בשטחים שבהם לחמו החיילים או ישנו בו בלילות. בכל יתר הזירה שלט האויב בשטח ובאוכלוסייה, שמהם שאב אספקה ותגבורת.

הליקויים בפרקטיקה המבצעית של צה"ל מיתרגמים ישירות לכשלונות אסטרטגיים ומדיניים. מנהיגים פוליטיים בישראל דיברו רבות על השמדת חמאס כגורם מדיני, אך צה"ל מעולם לא ניסה לממש מטרה זו. דמויות הנהגה שונות חסלו בנקודות זמן שונות, אך ללא כיבוש כל שטח עזה, שליטה בו והשמדת כל מערכות חמאס שבו אי-אפשר להשיג את היעד שניסח הדרג המדיני.

היעד המדיני הגדול בלבנון היה לחסל או לצמצם מאוד את השפעתו של חיזבאללה על הפוליטיקה הלבנונית הפנימית, כדי לאפשר יצירת מאזן כוחות חדש בתוך המדינה. מהלך מבצעי המושגת על תפיסת רוב השטח המאוכלס בשיעים או אפילו רק השטח שמדרום לבירות, תוך השמדה פיזית של כוחות חיזבאללה באזורים הללו והנעת האוכלוסייה השיעית לסוריה, היה מחליש מאוד את חיזבאללה. אך כמו בעזה, מהוויתור של ישראל על מטרות מבצעיות קריטיות נגזר ויתור בלתי בררר על מטרות מדיניות חשובות.

תובנות קריטיות לצה"ל

לא בכל מלחמה נחוץ לאמץ יעד של השמדת האויב מבחינה צבאית ומבחינה מדינית. אולם במלחמותיה של ישראל עם חמאס וחיזבאללה אלה היעדים המתבקשים, שכן ארגונים אלו מתכוונים להשמיד את ישראל, וימשיכו לחתור להשמדתה כל עוד הם קיימים. על צה"ל ללמוד מחדש את תורת האסטרטגיה ואומנות התמרון המבצעי, שבהן הוא היה בין הצבאות המובילים במחצית הראשונה של שנות קיומה של המדינה.⁷ הנקודות החשובות ביותר שיש להדגיש (ושוב, לא נעסוק כאן בפרטיה של אומנות התמרון המבצעי, אלא אך בזיקתה לאסטרטגיה) הן כדלהלן:

1. הצעד הראשון כאשר ניגשים לתכנן מלחמה הוא להעריך כמה כוח צבאי האויב יכול לפרוס בה – תפקידו של המפקד הוא לתכנן את השמדתו של כוח האויב ולהפוך אותו לחסר אונים. גורמים טכניים, דוגמת טכנולוגיה צבאית, מרחק והזמן הנדרש למילוי המשימה האסטרטגית, יכולים להפוך מטרה זו לבלתי-ניתנת להשגה בנקודות זמן מסוימת. אך החשיבה על מלחמה צריכה להתחיל בקביעת היעד של השמדת האויב כליל ובהערכת הסיכוי להשגתה.
2. יש לנצל תמרון מבצעי כדי לערער ולהשמיד את כל מערך הכוחות של האויב או חלק גדול ככל האפשר ממנו – המטרה הראשונית שיש לבחור לכוחות היבשה היא ערעור והשמדה של כל המערך הקרקעי של האויב לכל עומקו הגאוגרפי. רק תמרון מבצעי יכול לתפוס את השטח שצבא האויב מתבסס עליו ולגרשו משם. זהו שיקול חשוב במיוחד כאשר נלחמים נגד כוחות גרילה המבוססים בקרב אוכלוסייה אזרחית. שיקולים מעשיים יכולים לצמצם את מטרות התמרון,

7 נציין כי יגאל ידן ונתנאל לורך תרמו לאחת המהדורות של ספרו הקלסי של בזיל לידלהרט – B.H. LIDDELL HART, STRATEGY: THE INDIRECT APPROACH (1955) – נספחים המבוססים על מבצעי צה"ל במלחמת העצמאות. מן הראוי לציין גם כי לא היה משהו "indirect" במיוחד במבצעים אלו – רק שימוש נכון באומנות התמרון המבצעי כפי שהופעלה עלידי מפקדים מוכשרים בהיסטוריה המודרנית של המלחמה.

ואף להוביל למסקנה שהמגננה היא האסטרטגיה הרצויה, ולא המתקפה, אך תמיד יש לחשוב במונחים של מירוב האבדות לאויב בנפש וכן בשטח. שיטות עדכניות להפעלת משאבי סייבר, מודיעין ואוויר יכולות לסייע לכוחות היבשה, על-ידי ערעור יכולתו של האויב לתפקד באופן יעיל וצמצום כוח הלחימה שלו, אך רק תמרון מבצעי על הקרקע יכול למחוק את כוחות האויב כליל.

אין פירוש הדבר שהאינטרס הלאומי המדיני חייב להיות המשך האחיזה בשטחים שנכבשו אחרי שהמלחמה מסתיימת, אך זאת החלטה פוליטית, ולא צבאית. בדיפלומטיה, כמו במשפטים, "המוציא מחברו ידו על התחתונה".⁸

3. אין להתעלם מההישגים הדיפלומטיים הפוטנציאליים שהישגים אסטרטגיים עשויים לאפשר – במלחמותיה של ישראל נגד ארגוני פרוקסי איראניים היעד המרכזי הוא היעד הצבאי של מחיקה או למצער צמצום חד של האיום הבטחוני. אם מטרה זו מושגת לתקופה ארוכה, אי-אפשר להכתיר את המבצע ככישלון מוחלט. אך יש לתכנן מבצעים כאלה, ככל הניתן, באופן שיאפשר שינויים מדיניים יסודיים לטובתה של ישראל. אומנם נכון שבהיסטוריה של ישראל מבצעים צבאיים שתוכננו מראש כדי להשיג מטרות צבאיות הסתיימו באכזבה מדינית.⁹ אך יש סיכוי שהתוצאה תהיה שונה אם שינוי מדיני ייבחר כיעד שיכול לנבוע מהשגת ניצחון אסטרטגי שלא הייתה לישראל בררה אלא לחתור להשגתו.

תמרון מבצעי כולל פרקטיקות טקטיות המשתנות עם הזמן וההתפתחות הטכנולוגית, וכפי שאמרנו, אין בכוונתנו לדון בכך כאן. עם זאת, ראוי לציין כי שימוש נכון בתמרון מבצעי מצריך מפקדים – החל במפקדים זוטרים ביחידות שדה ועד המטכ"ל – המתאפיינים ביוזמה, בדמיון, בגמישות, בנכונות ליטול סיכונים מחושבים, בהחלטה מהירה ובביצוע מהיר. אלה תכונות אופייניות ומוכנות אינטלקטואליות. אין די בכתיבת הדברים על מסך. צבא חייב לגייס לשורותיו מפקדים הניחנים בתכונות אלו ולטפח אותן באופן יזום במערך ההכשרה ובתרגילי שדה ריאליים.

סיכום: השבת אומנות התמרון המבצעי לצה"ל

תוצאות הלחימה בלבנון ובמיוחד בעזה מותירות טעם מר בפה. למרות עליונותו הטקטית לא הצליח צה"ל להשיג תוצאה אסטרטגית משביעת-רצון בשום חזית. בלבנון אומנם הושגו הישגים אסטרטגיים מסוימים, אך פחות מהרצוי ומהמצופה; ובעזה לא הושגו הישגים אסטרטגיים כלל. המלל בשיח המקצועי בצה"ל כיום מדבר רבות על הכרעה, אך צה"ל לא יוכל להשיג הכרעה בשום מערכה עד שילמד מחדש את תורת התמרון המבצעי ככלי להשמדת כוחות האויב – תורה ששימשה אותו נאמנה במערכות מ-1948 ועד 1982.

ההסדרים שהושגו בלבנון ובעזה בשנת 2025 אינם "שלום" אלא הפסקות אש לתקופה מוגבלת. חיזבאללה וחמאס לא הושמדו ולא שינו את כוונתם להשמיד את מדינת ישראל. על צה"ל ללמוד את הלקח של כשלונותיו ולהיערך כדבעי, הן במישור סדר הכוחות והן במימד הדוקטרינה, כדי להשיג בהצלחה בסבב הלחימה הבא את המטרות האסטרטגיות והמדיניות שלא השכיל להשיגם בשנים 2023-25.

8 רש"י, בכורות מח, ע"ב, ד"ה "או שני זכרים ונקבה".

9 מבצע סיני בשנת 1956, מלחמת לבנון הראשונה בשנת 1982.